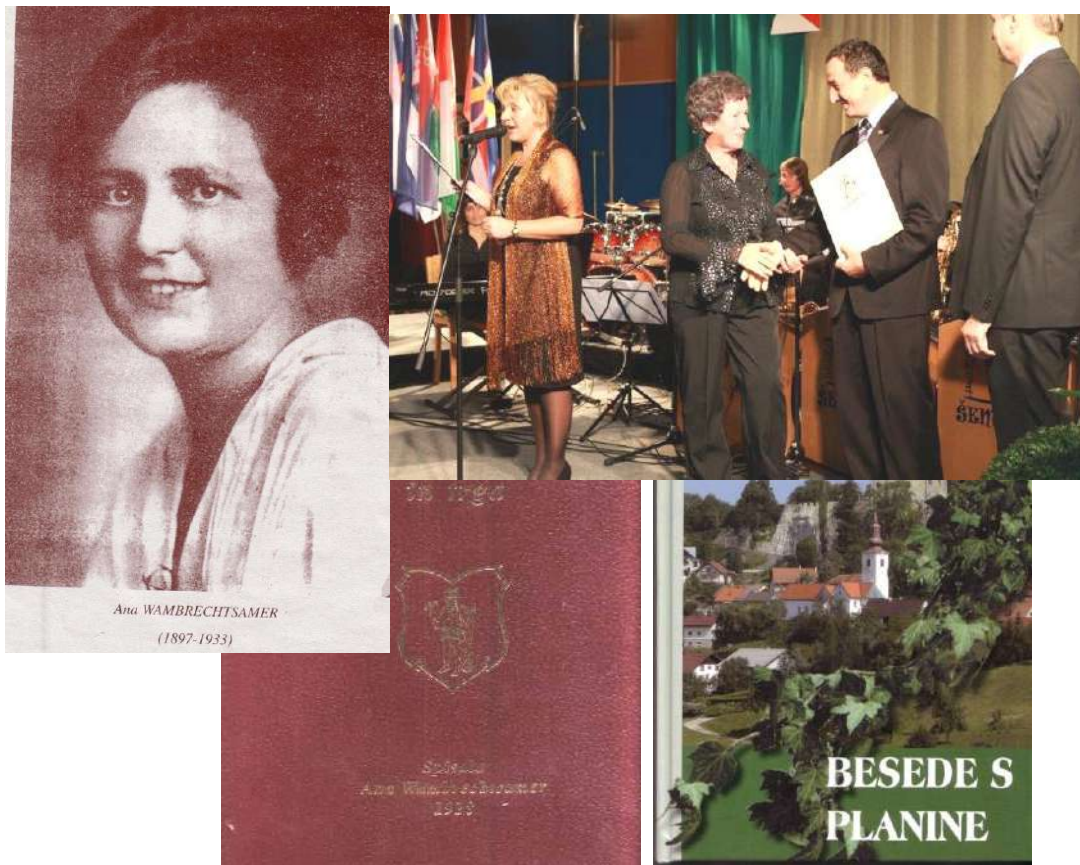

OŠ PLANINA PRI SEVNICI

RAZISKOVALNA NALOGA

PLANINČANKI, KI STA SE ZAPISALI V ZGODOVINO PLANINE

Šolsko leto: 2010/2011

Mentorica: Majda Kočever Klaužer

KAZALO

1. DELO ČLANOV ZGODOVINSKEGA KROŽKA.....	3
1.1 CILJ NALOGE	3
1.2 ČLANI ZGODOVINSKEGA KOŽKA.....	3
1.3 DELO KROŽKA V SLIKI	4
2. UVOD.....	5
3. VLOGA PLANINSKIH ŽENSK	5
3.1 ANNA WAMBRECHTSAMER	7
3.2 ŽIVLJENJSKA ZGODBA	10
3.3. BESEDNO USTVARJANJE	15
3.4. SPOMINI NA ANNO WAMBRECHTSAMER	18
4. IVANKA UDUČ.....	20
4.1 ŽIVLJENJEPIS	21
4.2 PISANA UMETNIŠKA BESEDA.....	25
4.3 OBJAVE V GLASILIH.....	27
5. ZAKLJUČEK.....	30
6.PRILOGE.....	31
7. LITERATURA , VIRI IN INFORMATORJI.....	33

1. DELO ČLANIC ZGODOVINSKEGA KROŽKA

Na ustanovnem sestanku je mentorica Majda Kočever Klaužer predstavila letošnjo temo in delo zgodovinskega krožka, ki bo raziskoval vlogo ženske v preteklosti.

- Najprej smo enotno ugotovile, da ima Planina žensko, ki se je zapisala v našo in nemško zgodovino s svojim pisanjem, to je Anna Wambrechtsamer.
- Pregledale smo pisne vire v šolski knjižnici o naši Aniki, kakor ji radi rečejo Planinčani.
- Zbrale in uredile smo pisno ter slikovno gradivo in fotografirale vse razpoložljive vire.
- Pripravile smo anketni vprašalnik za ženske v naši okolici.
- Pripravile smo vprašanja za intervju z našo največkrat javno aktivno omenjeno žensko v naši okolici, Ivanko Udovč.
- Izvedle smo intervju in poiskale podatke o dejavnosti Anne Wambrechtsamer.

1.1 CILJ NALOGE

V zgodovinski raziskovalni nalogi smo učenke zgodovinskega krožka skušale ugotoviti, s čim se v prostem času ukvarjajo naše mame, babice, tete in zakaj so ženske bolj dejavne na kulturnem področju kot v političnem življenju.

1.2 ČLANICE ZGODOVINSKEGA KROŽKA

1. Maja Koželj, 8. razred
2. Patricija Žveglič, 8. razred
3. Valerija Tovornik, 8. razred
4. Lučka Tovornik, 9. razred
5. Sanja Jazbec, 8. razred

1.3 DELO ZGODOVINSKEGA KROŽKA V SLIKI

2. UVOD

Sam kraj Planina pri Sevnici, ki ga oblikuje tržna ulica, ki se proti gradu in cerkvi lijakasto širi, je središče Krajevne skupnosti Planina pri Sevnici, ki jo sestavlja 17 vasi. Te so po obliki najpogosteje raztresene, le manjši del je gručastih. Planina pri Sevnici je pretežno kmetijsko področje, vendar je čistih kmetij zelo malo - večinoma je vsaj en član družine zaposlen na Planini pri Sevnici, v Šentjurju, v Celju ali kod drugod.

Edino večje podjetje na Planini je *Tajfun*, kjer izdelujejo kmetijske in gozdarske stroje. Na Planini pri Sevnici je osnovna šola, zdravstveni dom, oddelek vrta, pošta, bankomat, nekaj trgovin, gostišče in bifeji.

Skupaj je v 17 vaseh, ki spadajo pod Planino, 1591 prebivalcev. V Krajevni skupnosti Planina pri Sevnici je brez števila različnih društev - od gasilcev, upokojencev, gobarjev, čebelarjev, lovcev do več športnih društev ter prosvetnega društva Zarja Šentvid.

Mladi so že vrsto let organizirani v Klubu mladih Planina (KLUMP). Poleg druženja v svojih prostorih večkrat pripravijo tudi prireditve v dvorani v Šentvidu, vsakoletni projekt, ki na Planino pritegne večtisočglavo množico, pa je Klumpanje.

3. VLOGA PLANINSKIH ŽENSK

Ženske s Planine pri Sevnici so bile na začetku 20. stoletja kmečke ženske, vajene trdega kmečkega dela, torej so bile izključno gospodinje.

Gonilna sila v kulturnem življenju na Planini je bilo vseskozi učiteljstvo.

Danes se vloga žensk počasi tudi v našem okolju spreminja – ženske so izobražene in hodijo v službo. Politika in politično življenje jih ne zanima preveč, sodelujejo pa v humanitarnih, v kulturnih in v športnih organizacijah oz. v društvih, vendar je analiza ankete pokazala, da je polovica žensk še vedno v vlogi gospodinje na kmetiji. Na Planini je sicer najbolj obiskano gasilsko društvo in nato telovadno društvo.

Ženske iz naše okolice so večinoma dejavne v društvih, ki so v samem kraju, politično dejavnih je zelo malo. V okviru sveta krajevne skupnosti je danes 11 svetnikov, sami moški, kar kaže, da ženske prepuščajo mesta moškim. V

občinskem svetu je 5 žensk od 26 svetnikov, kar je okrog 20 % ženske populacije.

Med našimi 54 anketiranimi ženskami ni bilo niti ene politično dejavne, večina je kot razlog navedla pomanjkanje časa. Na vprašanje, kaj menijo, zakaj so moški bolj dejavni v javnem življenju, smo dobili naslednje odgovore:

- Ker se lahko posvetijo samo javnemu življenju, ženske pa skrbijo za družino,
zato ne morejo biti tako dejavne.
- Mogoče so res bolj dejavni, vendar v negativnem smislu.
- Lažje usklajujejo delo, dejavnost, družino.
- Ker imajo več časa in volje in moški tradicionalno zasedejo vodilna mesta v
politiki in v javnem življenju.
- Imajo več svobode in možnosti.
- So ambiciozni in imajo več časa, ker se morajo ženske ukvarjati z družino.
- Zaradi neenakopravnosti v preteklosti.
- Ker imajo več časa kot gospodinje in ker so samozavestnejši.
- Tradicija je ostala – moški imajo še vedno vodilno vlogo v javnem življenju,
so bolj aktivni, ženske imajo več gospodinjskih opravil.

90% anketiranih žensk pozna delo Anne Wambrechtsamer, ki smo jo izbrali, da jo bomo predstavili v naši zgodovinski raziskovalni nalogi. Nanjo so Planinčani zelo ponosni, saj se je rodila na Planini pri Sevnici in pisala, zaradi takratnih okoliščin, večinoma v nemškem jeziku, vendar o naših ljudeh in na koncu še za njih. Napisala je tudi Kroniko, ki prikazuje zgodovino našega kraja.

Več kot polovica anketiranih je na vprašanje, če poznajo še katero zelo dejavno žensko na Planini pri Sevnici oz. v njeni okolici, odgovorilo, da je to Ivanka Udovč, ki jo bomo predstavili v drugem delu zgodovinske naloge.

3.1 ANNA WAMBRECHTSAMER

Prebivalke in prebivalci Planine pri Sevnici so ponosni, da se je v njihovem kraju rodila pisateljica Anna Wambrechtsamer.

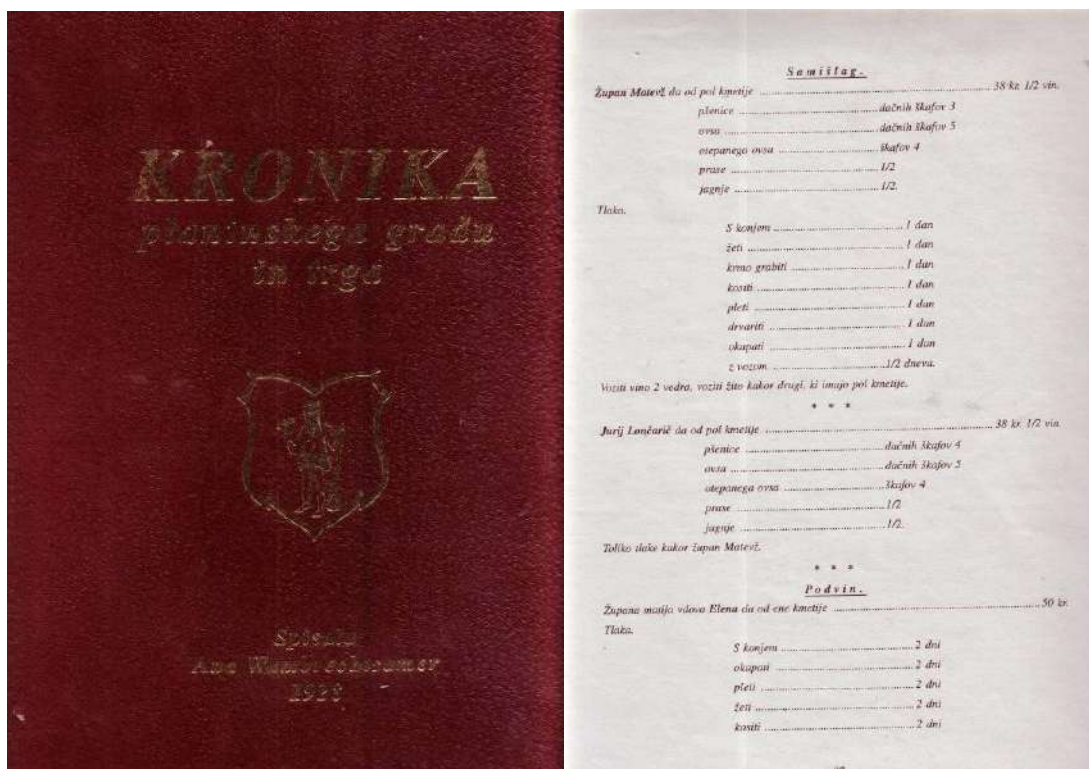

Pisateljica, rojena 4. julija 1897 na Planini pri Sevnici v hiši št. 29, sliki sta iz Kronike planinskega gradu in trga

Zgodba o Anni Wambrechtsamer je zgodba o ženski z začetka dvajsetega stoletja, za marsikoga čudaški ženski, čeprav jo je odlikoval samo drugačen pogled na svet in življenje. Bila je zavezana svojemu rojstnemu kraju – Planini pri Sevnici, ljudem in naravi, a razdvojena med dva naroda in dve kulturi.

Anna je veliko napisala, a danes šteje samo njen roman Danes grofje Celjski in nikdar več. Za nas Planinčane pa je najpomembnejša njena Kronika planinskega gradu in trga.

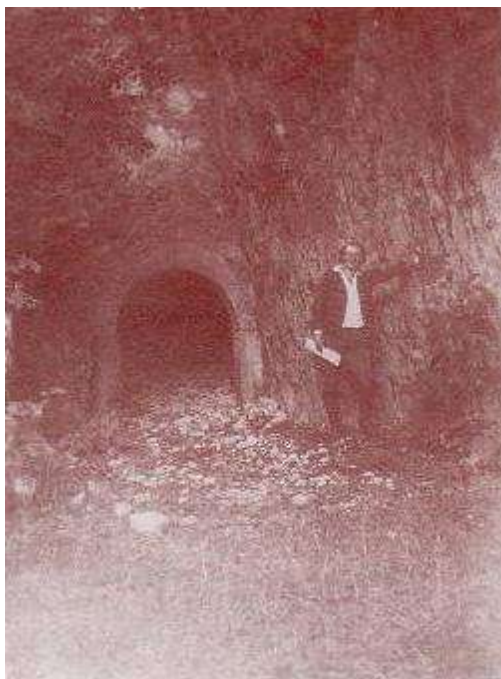
»Planina je le majhen kraj na Kozjanskem, njena zgodovina pa ostaja po zaslugi Anne Wambrechtsamer z velikimi črkami zapisana v knjigi zgodovinskega naroda,« je zapisal dr. Janez Šmid v spremni besedi v prvi razširjeni izdaji Kronike iz leta 1995.

Anna Wambrechtsamer je »Die Chronik des Marttes und der Herrschaft Montpreis« (original hrani kot vezan tipkopolis graški deželni arhiv) leta 1929 prevedla v slovenščino, ki je bila izdana v dveh izvodih v vezanem tipkopolisu.

Posebnost planinske kronike je tudi v tem, da je napisana v narečju, kakršnega še danes slišimo v teh krajih, saj se je Anika našega jezika učila z branjem naših največjih pesnikov in pisateljev.

Anika s prvimi začetki kronike o Planini pred vhomom v razvaline nekdanjega gradu leta 192, slika iz Kronike

Besede avtorice iz predgovora Kronike: *»Te besede niso pisane samo za Vas, ki ste z mano živeli srečna leta mladosti in za tiste, ki so čuvali našo mladost in se je veselili, temveč tudi za one, ki pridejo za nami, za bodoče Planinčane, ki bodo živeli v lepoti in milini našega kraja, ko nas več ne bo. Sedaj Vam poklanjam končano kroniko z željo, da bi Vam razjasnila preteklost naše Planine in njen razvoj. Vas pa, ki boste pri občini ali v šoli shranjevali to knjigo, prosim, pazite na to prvo zgodovino naše Planine, da se ne zgubi ali – pozabi. Upam, da bo kronika mojemu rojstnemu kraju v korist in da se bo nekdan našel sin slovenskega naroda, ki bo postavil naši Planini s primernim pesniškim delom nesmrten spomenik.«*

Zanimiva je zapisana besedna zveza **»sin slovenskega naroda«**. Ali to pomeni, da se je tudi pisateljica zavedala različnih vlog, ki so jih imeli (in jih še imajo) moški in ženske? Ali s to besedno zvezo izraža nezaupanje ženski moči in pogumu ali pa je bila preprosto prepričana, da lahko postavi **»nesmrten spomenik«** njenemu rojstnemu kraju samo moški?

3.2. ŽIVLJENJSKA ZGODBA

Anina starša, slika iz Kronike

Pisateljica Anna Wambrechtsamer je bila rojena 4. julija 1897 na Planini pri Sevnici trgovcu in posestniku Frideriku, potomcu stare celjske meščanske družine, in poštarici Mariji, rojeni Rožanc, hčerki bančnega uradnika.

Iz Kronike izvemo, da je vdova Knific, ki je po požaru leta 1894 na njeni posesti že stanovala v Ljubljani, iskala kupca za svoje posestvo. Ta se je kmalu našel v osebi trgovca Friderika Wambrechtsamerja, rojenega Celjana, ki je bil takrat voditelj trgovine Šalk v Sevnici in zaročen z novo planinsko poštarico Marijo Rožančevo.

»Ta dva sta kupila meseca velikega travna 1894 skupno hišo št. 29, katera je bila nekdanj v posesti Slugatove rodbine. Poroka se je vršila dne 18. rožnika 1894 v župnijski cerkvi v Št. Vidu, in sicer ju je poročil takratni kaplan Stoklas. Priči sta bila za ženina njegov svak major Karol Van den Castel iz Celovca in za nevesto njen brat dr. Adolf Rožanc, sodnik v Mokronogu. Radi dobrega napredovanja trgovine in poznejšega nakupa zemlje, je bil novi trgovec kmalu premožen in radi svoje osebnosti, spoštovan in priljubljen,« piše v Kroniki Ana.

Anina mati in oče sta imela hišo in posestvo na Planini pri Sevnici, žena je v hiši vodila pošto, on pa trgovino. Sin Reinhold je pet tednov po rojstvu umrl. Drugi otrok je bila Anna. Bila je otrok narave, ljubila je živali, polja in travnik. Bila je tudi ljubljena domačinov, vsa vrata so ji bila odprta.

Planino je nemška pisateljica slovenskega rodu Anna Wambrechtsamer označila kot »meni najlepši in najmilejši kraj na vesoljnem svetu«.

Maja 1903 je Anna vstopila v ljudsko šolo na Planini.

Iz Kronike o vpisu v prvi razred: »Dne 3. listopada 1903 sem bila vpisana v prvi razred planinske ljudske šole. Je bila moja prva učiteljica soproga nadučitelja, gospa Leopodilna Rauter.«

Anna je izbrala gospodično Roso Adamus je za vzornico in za prijateljico.

Iz Kronike o učiteljici Adamusovi: »V jeseni istega leta je prišla tudi gospodična Roza Adamus, hčerka bivšega nadlogarja, iz Dunaja za vedno na Planino. Bila je blaga in dobrosrčna in jako izobražena ženska, ki je storila planinskim otrokom, starim ljudem in bolnikom obilo dobrega. Umrla je 23.

listopada 1918. A živo stoji ta dobrotnica mojih otroških let in prijateljica moje mladosti v mojem spominu. Tako upam, da jo tudi moji rojaki ne bodo pozabili.«

Roza Adamus, slika iz Kronike

Preden se je ta izobražena dama Roza Adamus naselila na Planini, je vodila dekliški zavod na Dunaju, kjer se je naučila ravnati z dekleti. Gospodična je spodbudila Anino domišljijo s pravljicami, z bajkami, s pregovori in z običaji, predvsem pa je v njej prebudila zanimanje za zgodovino in literaturo.

Leta 1909 je morala Anna v meščansko šolo v Celje. Novo okolje je nanjo naredilo neprijazen vtis, prvič je občutila napetost med dvema narodoma, med slovenskim in nemškim. Vse svoje življenje je poskušala zmanjšati te napetosti in spodbujala mirno sožitje med etničnimi skupinami.

Ko je Anin oče delno ohromel, je leta 1908 prodal posestvo in opustil trgovino.

Iz Kronike: » Na dan Kristosovega vnebohoda l. 1903 je zadela mojega očeta kap na desni strani. Od tega ni nikdar več popolnoma okreval. Čeprav je

hodil, vendar ni mogel več rabiti desne roke. Od takrat se je pripravljajo to, kar še dandanes imenujem največjo nesrečo mojega življenj, namreč prodaja rojstnega doma na Planini. Leta 1904 je dal moj oče našo trgovino Mihaelu Jazbinšku v najem. Takrat je umrl tudi naš zvesti hlapec Kajetan Šelko, katerega je moj oče nekdam s posestvom vred vzel. Dne 28. malega srpana 1907 je umrla moja babica Berta Rožanc, ki je živela v naši hiši, po dolgi mučni bolezni. Dva dni pozneje smo jo na domačem pokopališču položili v grob mojega bratca tik vhoda v mrtvašnico. Ob vzglavju bratovega groba je bil nekaj let poprej naš hlapec Kajetan posadil mlade smreke, ki so se ohranile in sedaj stojijo kot velika drevesa ob grobu Berte Rožancove in Raiholda Wambrechtsamejra. Bršljan za grobom ob obzidju pokopališča, ki sedaj prekriva ves zid, je zasadila primeroma deset let popreje moja mati od naših pečin ob št. jurski cesti, kjer se je bršljan pa tisto leto posušil, ko so moji stariši posestvo prodali. Še dandanes visijo osahnjene korenine na beli skali.»

Družina Wambrechtsamer se je preselila v Studence pri Mariboru. Anna je bila stara dvanajst let. Njeno idilično življenje na Planini ni trajalo dolgo, a dovolj, da je s seboj odnesla spomin nanj in hrepenenje po takšnem življenju.

Leta 1911 je končala meščansko šolo v Mariboru in se vpisala na učiteljsiše. Maja 1913 je zbolela za pljučnico in njeno šolanje se je končalo. Prvi žalosti sledi olajšanje - končno se bo lahko ukvarjala samo s tem, kar jo res zanima, z literaturo in z zgodovino! Začne pisati dnevnik.

Oktobra 1914 umre Anin oče. Leta 1915 začne obiskovati tečaj za poštno uslužbenko in telegrafistko. Kot pripravnica je dodeljena svoji materi, ki v Studencah vodi pošto. Anna že od začetka sovraži ta poklic. Prepričana je, da jo ovira pri literarnem ustvarjanju. Sanjari, da bo nekega dne pisateljica, toda ustvarjalne energije ni od nikoder. Jasna in vesela podoba njenega otroštva blede.

Z razpadom monarhije sta Wambrechtsamerjevi izgubili zaposlitev in končano je bilo zadnje poglavje Aninega bivanja v Sloveniji. Vrača se samo še na počitnice. Naslednja postaja v njenem življenju je St. Lambecht na zgornjem Štajerskem.

Stara je enaindvajset let in spet je na začetku, v novem okolju, brez prijateljev, sama z materjo in z dvema kovčkoma. Bližnji samostan je imel bogato knjižnico, ki je v Anni ponovno prebudila zanimanje za zgodovino. Nepričakovano je dobila povabilo za obisk Dunaja. Svetovljansko mesto je Anno popolnoma očaralo. Prvo srečanje s sodobno umetnostjo v secesiji, gledališki in operni večeri, svet je nenadoma postal velik in barvit.

Oktober 1920 je Anna prevzela pošto v Frauentalu, a tudi zavzeto študirala literaturo in umetnostno zgodovino. Vsak konec tedna je preživela v Grazu. Tu je spoznala veliko ljudi, vendar je ostala le pri bežnih znanstvih. Anna je sama in osamljena. Po enem letu je premeščena v Graz. Želja, da bi se ukvarjala samo s pisanjem, je bila vedno močnejša, delo na pošti pa jo je vedno bolj utesnjevalo. Iskala je možnost, da bi se tega bremena enkrat za vselej otresla. Izbrala je najslabšo.

Anna se je poleti 1922 odločila za poroko z dvanajst let starejšim poštnim uradnikom Hansom Sigmundtom. Znanci in sorodniki so to sprejeli z dvomi, a zakon je Anni omogočil, da je pustila službo in se posvetila pisanju; toda to je priznala le materi. V zakon je položila veliko upanja in brez dvoma je moža na začetku tudi ljubila. Kmalu pa je spoznala: »Zakon brez duhovne izpolnitve ostane, kljub cerkvenemu blagoslovu, neveljaven. In ločitev je samo razveljavitev in formalni prelom prisege in cerkvenih zakonov.« Po dveh letih se je Anna ločila od Sigmundta. Zakon je bil veliko razočaranje za oba. Anina želja, da se reši okov, je bila tako velika, da je na sodišču prevzela vso krivdo nase.

Kmalu po ločitvi se je zaljubila v Johanna Buchenauerja, ki je imel eno samo napako, bil je poročen. Tudi to razmerje Anni ni prineslo sreče. Doživela je mnogo ponižanj. Odtujil jo je sorodnikom in jo finančno izkoriščal. Samo od pisanja nista mogla živeti, zato sta leta 1926 skupaj prevzela trgovino z gospodinjstkim blagom. Vse delovno breme je padlo na Anina ramena. Pisala je samo še ponoči. Zaradi Buchenauerja je Anna prestopila iz rimskokatoliške cerkve v protestantsko in se z njim slednjič tudi poročila. S tem dejanjem se je odtujila tudi od Planinčanov.

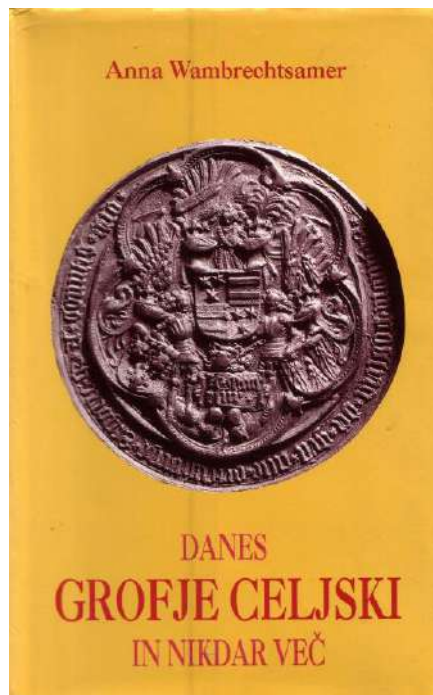
Iz zapisa Anine prijateljice Paule Schwarz lahko razberemo, da ji ni bilo ravno lahko: »Poročen žurnalist je pozabil na svojo ženo in dva otoka. Anna je bila prepričana, da je našla ljubezen svojega življenja. Temu moškemu je pripadala s kožo in kostmi. Sirota. Trnje jo je vse prekmalu tako obdalo, da ni več našla izhoda. Anna je ob tem nevrednem možu spoznala temne strani življenja v vsej grenkobi ... Neizmerne srčne muke, trpljenje, sramota so samo del njih. Žalost, obup, kesanje ...«

Sorodniki in prijatelji so jo pustili na cedilu. Ostalo ji je samo še pisanje. Veliko časa je preživela v graškem deželnem arhivu in v deželni knjižnici. Ker je imela razvit čut za razbiranje in povezovanje zgodovinskih virov, jih je spretno vpletala v zgodbe. Pripovedi, feljtoni in zgodovinske študije so nastajali kot po tekočem traku.

3.3 BESEDNO USTVARJANJE

Čas velikih nacionalnih konfliktov med slovenskim in nemškim narodom mladi Anni ni bil naklonjen. Njena želja »postati slovenska pisateljica« je bila že na začetku obsojena na neizpolnitev. Anna žal ni znala oziroma mogla poiskati slovenskega mentorja in navezati stikov s slovenskim kulturnim življenjem, njen prijateljski krog pa je bil za to prešibak. Njeno literarno delo je tako, razen dveh črtic, zgodovinske igre in kronike, v celoti v nemškem jeziku.

Anino pisateljevanje je povezano predvsem z njenim osebnim življenjem in z njenim doživljanjem sveta. Močno ga je zaznamovala njena narava, njen notranji svet, skrajno labilen in občutljiv. Čeprav ni nikoli pripadala nobenemu literarnemu krogu ali gibanju, ne moremo prezreti idejnega in miselnega sveta neoromantike, ki je v določenih segmentih močno vplival nanjo. Predvsem na njen svetovni nazor. Močan vpliv nanjo je imel pesimizem Arthurja Schopenhauerja, glasbene drame Richarda Wagnerja in kulturni pesimizem Friedricha Nietzscheja. Iz njene skrbno vodene lektire lahko razberemo, da se je največ ukvarjala prav z deli teh treh mož, v njih je našla miselno zaledje.

Svet njenega pripovedništva je daleč od sodobnosti - iz povezanosti z domačo grudo in usmerjenosti v zgodovino je zrasla v izrazito domačijsko pisateljico z značilnimi romantičnimi potezami in, kadar je nanoslo, pristnim arhaičnim slogom, ki ga je razvila zlasti v romanu o Celjanih. Njena pripoved ni dovolj močna, da bi vsestransko utemeljila njihov zaton, je pa na ravni zgodovinskega znanja tistega časa. Dosledno je težila, da bi objektivno

prikazala in razložila karakterne sestavine človeških likov, ki so zakrivili ali pospešili propad tega mogočnega plemstva.

Ena bistvenih lastnosti, ki opredeljujejo domačijsko umetnost in ki velja tudi za Anno, je, da ne ustvarja izključno iz estetskih nagibov. Njen osnovni motiv je bil zblížati dva naroda, dve kulturi in na ta način premostiti napetost, ki je vladala med njima in ki je Ano osebno močno zaznamovala. Njeno delo naj bi postalo most za boljšo komunikacijo. Govorimo lahko o angažirani oziroma tendenčni umetnosti, kjer so estetski razlogi v ozadju.

Domači kraj, njegovi prebivalci, zgodovina, navade in običaji so najpogostejša tema njenih pripovedi. Natančno orisi kmečkega prebivalstva, malomeščanstva, prizori iz življenja trgov in vasi so najmočnejša in tudi najšibkejša točka domačijske umetnosti in s tem Aninih besedil. Močna lokalna navezanost ji preprečuje, da bi njena dela dosegla status visoke literature. Je to sploh želela? Literatura je bila njen azil. Pisala je o stvareh, ki jih je poznala in imela rada. Drugo je ni zanimalo. Že za življenja je imela širok krog bralcev, po njeni smrti pa je roman o celjskih grofih doživel izjemen uspeh.

Pesmi in črtice je začela že zgodaj objavljati v celjskem nemškem tedniku. Na poti nemške pisateljice, ki jo je ubrala, ji je bil mentor celjski urednik Franz Schauer. Njeno pisateljevanje sega že v letu 1917, ko je objavila svojo prvo črtico »Das letzte Trijantschen« (Zadnje trijančenje) v »Die Deutsche Wacht« (Celje 3. 2. 1917). Z njo je krenila v domačijsko literaturo, ki jo je pred prvo svetovno vojno v Avstriji uveljavil zlasti Peter Rosegger in iz katere je potem našla pot v zgodovinsko pripovedništvo.

Dobršen del njenih spisov se je rojeval iz njenega študija arhivalnih virov za njeno obširno kroniko Planine, » Die Chronik des Marktes und der Herrschaft Montpreis« (1926).

Med leti 1925 in 1927 je napisala dragoceno Kroniko planinskega gradu in trga; prevedla jo je tudi v slovenščino. Potem se je lotila študija celjskih grofov. V nemščini je napisala več zelo znanih del. Zelo znan je njen roman »Danes grofje Celjski in nikdar več«. V slovenščini je napisala dvojne črtice, »Gospod prefekt« in »Gospodič Jurij«, zgodovinsko igro »Za staro pravdo« in »Kronika planinskega trga in gradu«.

Imela je zanesljiv zgodovinski čut. Dogodek, za katerega je izvedela ob svojih obiskih na Planini, je znala mojstrsko transponirati v zgodovino. Pri tem si je osvojila nekoliko arhaični slog, ki je posebno značilen npr. v njenem romanu o celjskih grofih. Med njenimi najboljšimi deli velja navesti poleg omejenega

romana še črtice in novele »Das Glockenspiel« (1931), »Vom roten Malefiz« (1932), »Das Glücksspiel des Grafen Tattenbach« (1932), »Montpareis« (1933). Objavljala jih je v glavnem v celjskem nemškem tedniku in tudi v graškem »Heimgarten« in v graški »Tagespost«.

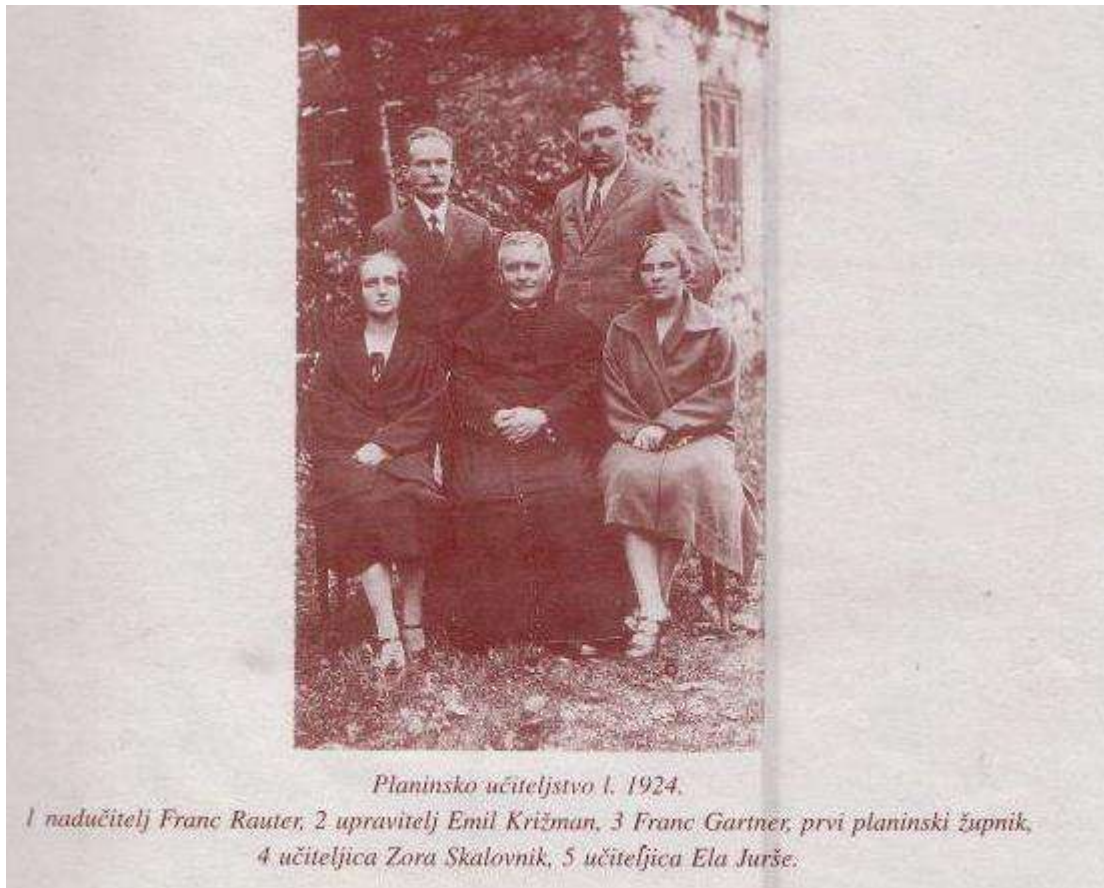
Roman z naslovom »Heute Grafen von Cilly und nimmermehr« je bil končan leta 1932 in Anna je začela iskati založnika. Medtem je veliko objavljala po časopisih. Do leta 1933 je imela v časopisih »Cillier Zeitung« in »Deutsche Zeitung« več kot trideset naslovov, večinoma zgodovinskih pripovedi v obliki feljtonov.

Mnogo je tudi prevajala iz slovenščine v nemščino. V nemščino je prevedla dve slovenski drami, »Veroniko Deseniško« Otona Župančiča in dramo »Herman Celjski« Antona Novačana. Februarja 1933 je končala novelo iz časa francoske revolucije »Die Erlebnisse des Philip Carmont«, pisala pa je tudi avtobiografski roman »Reinhold der Grenzer«.

Končno je podpisala tudi pogodbo z direktorjem graške založbe Leykam za roman o celjskih grofih. Roman »Heut' Grafen von Cilly und nimmer mehr« je izšel leta 1933. Nekaj mesecev po izidu knjige je avtorica podlegla bolezni na srcu in 4. avgusta 1933 umrla. Anna na žalost ni nikoli izvedela, kako priljubljen je postal ta roman pri bralcih. Doživel je več ponatisov v nemškem jeziku, po prevodu dr. Nika Kureta (1940) pa je zgodovinski roman »Danes grofje celjski in nikdar več« dočakal šest slovenskih ponatisov. Tako visoko naklado so dosegli le redki slovenski pisatelji.

Po njeni smrti je izšla leta 1935 v knjižni obliki še zbirka njenih zgodovinskih povesti »Das Glücksspiel des Grafen Tattenbach und andere historische Erzählungen«.

Literarno ustvarjanje Anne Wambrechtsamer v nemškem jeziku doseglo vrh med leti 1928 in 1933, hkrati pa je stopala na pot slovenske pisateljice. Vse bolj je občutila izkoreninjenost, ki se je kazala v iskanju kulturne identitete. Zgodovinske in socialnopolitične okoliščine so jo obsodile na nemški kulturni prostor, vendar Ana ni želela posegati v politiko, zблиžanje obeh narodov je želela doseči s pisanjem. Svojega slovenstva po materi se ni nikoli sramovala in ves čas si je dopisovala z Elo Jurše - Milavec, učiteljico s Planine. Ohranjenih je 62 pisem.

Slika iz kronike

Ela Jurše-Miklavec je tudi lektorirala Annino Kroniko.

3.4 SPOMINI NA ANNO WAMBRECHTSAMER

Na rojstni hiši na Planini pri Sevnici so ji leta 1935 odkrili spominsko ploščo z reliefnim portretom in z njenimi besedami: »Ne iz častihlepnosti, temveč iz ljubezni do naše Planine, naše ožje domovine, ki je meni najlepši in najmilejši kraj v vesoljnem svetu«. Plošča je delo J. Pirnata.

Spoštovanje do pisateljice potrjujejo tudi uprizoritve njene igre »Za staro pravdo« v letu 1966/1967 in ob obeležitvi 100-letnice njenega rojstva.

Iz šolske kronike 1966/1967: »V mesecu avgustu je Planina dobila nov gasilski dom. Ob otvoritvi, odnosno na predvečer je igralo prostovoljno gasilsko društvo v sodelovanju s prosvetnim društvom zgodovinsko igro Ane Wambrechtsamer »Za staro pravdo«. Igro so naslednjo nedeljo ponavljali pred pionirji – gasilci, ki se jih je na medobčinskem zboru zbralo pri nas na Planini več sto. Čisti dobiček obeh nastopov je znašal okrog 450 000 starih

Doprnsni kip v spomin Aniki, postavljen ob poti na grad Planina (fotografirale članice zgodovinskega krožka)

4. IVANKA UDUČ

Upanje pisateljice Anne Wabrechtsamer, da se bo kdaj našel sin slovenskega naroda, ki bo postavil Planini pri Sevnici s primernim pesniškim delom nesmrten spomenik, so se delno uresničile. Večen spomenik je namesto »sina« postavila »hči« - Ivanka Uduč.

Planina

Moj rojstni kraj,
v objemu tvojem čutim raj.
Zame tihi si pristan,
kjer bolečina sleherna zbledi
in veselje s krili poleti
Na širnem svetu tem,
tu v planinskih gričih
najsrečnejša sem.
Tu dom je moj
in naše sonce
blagodejno boža dušo.
Rahel veter z Bohorja,
cerkev sredi trga,
prastara lipa tam pred njo
pojejo tod tihi spev srca.
Četudi v širni svet bi šla,
razkošje mest okusila,
boš vedno zame ti, Planina,

najsvetejši kraj -
moj kraj in moja domovina.

Besede iz uvoda knjige Besede s Planine: *»Drznem si trditi, da se je po dvajsetih letih rodila pesnica, hči Planine, hčerka domačinov, Franca in Ivanke Deželak, ki je enako kot Anna v svoj kraj polagala svojo največjo ljubezen in spoštovanje ter v njem videla svetlo in enkratno veličino sveta: tot njena brstika, kot nov vršiček istega drevesa. Planinčanka nekdaj in danes.*

Ivanka Uduč je gospodinja, pesnica, mati, babica, gasilka, krajevna govornica, speče pa tudi odlično »pršjačo«.

4.1. ŽIVLJENJEPIS

Ivanka Uduč, rojena Deželak, se je rodila 14. aprila 1949 na Planini pri Sevnici kot četrti otrok v šestčlanski družini.

Ivanka v krogu svoje družine.

Slika iz leta 1952, kjer je Ivanka stara 3 leta, slika je last Ivanke Udovč

Osnovno šolo je obiskovala na Planini, kjer se najraje spominja ure slovenščine in učitelja Kranjca, ki je pod popravljen spis napisal: *» Zelo lepo napisano!«* Pohvalil jo je tudi ustno in s tem prebudil v njeni duši prve cvetove poezije.

Prvo svojo pesem je napisala v 7. razredu z naslovom *»Mami, ki je čakala sina, ki se ni vrnil«* za komemoracijo ob 1. novembru.

Po končani osnovni šoli je šolanje nadaljevala na kmetijski šoli v Šentjurju, od koder je domov napisala tudi po dva lista dolgo pismo, kar potrjuje, da je rada pisala. Po poklicu je kmetijski tehnik, a je zaradi ljubezni do svojega fanta, sedanjega moža, ostala na kmetiji..

Ivanka v mladih letih, slike last Ivanke Uduč

Pri sedemnajstih letih je zaradi denarja odšla v Berlin, v tovarno Simens, kjer je stanovala v dekliškem domu. Edini stik z domačimi, predvsem s svojim fantom Viljemom, je bila v tem času pisana beseda. Pisala je dolga, dolga pisma.

Ivanka Uduč v mladih letih, slika iz leta 1966, last Ivanke Uduč

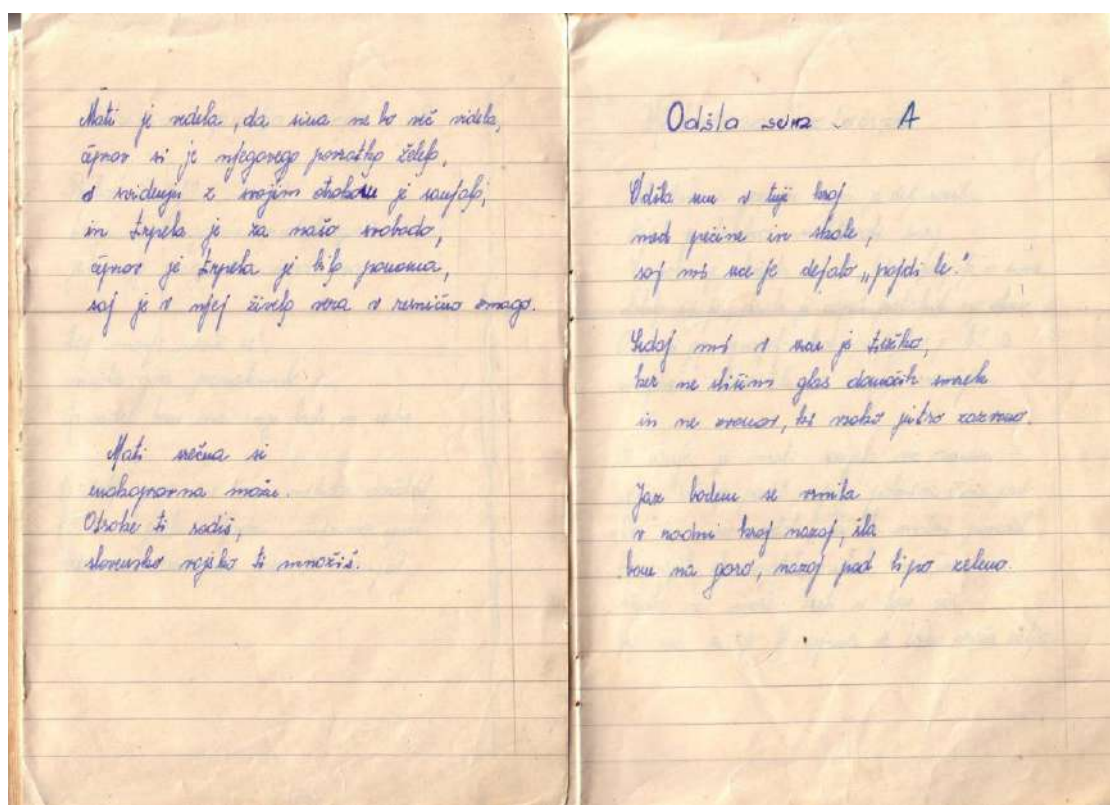
Po vrnitvi v rojstni kraj se je leta 1969 poročila s svojim izbrancem. Rodili so se jima trije otroci: Marija, Jože in Helena. **Trdo življenje na kmetih si je lepšala in še vedno si s pisanjem. Največkrat je bilo to v času, ko je bil mož v službi. V šentjurski občini in izven nje je znana kot ljubiteljska pesnica. Ima veliko objavljenih pesmi v Šentjurskih novicah in v Kmečkem glasu.** Njena prva samostojna pesniška zbirka bo izšla letos.

Ivanka Uduč v zrelih letih, slika last Ivanke Uduč

Prva dva zvezka z njeno poezijo, last Ivanke Uduč

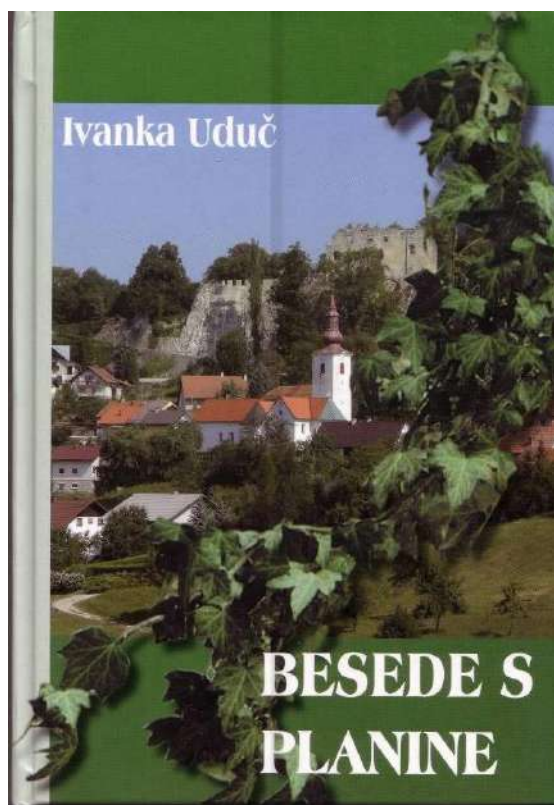
Pesmi Ivanke Uduč so še danes ročno napisane, saj Ivanka nima računalnika. Za prepis njenih pesmi v računalnik mora vedno najti pomoč. Lepa pisava odraža njen žar in ljubezen do poezije.

4.2 PISANA UMETNIŠKA BESEDA

Leta 2009 je, opogumljena s podporo Krajevne skupnosti Planina in družbe Tajfun, izdala svojo prvo knjigo z naslovom »Besede s Planine«. V njej pa se je, bolj kot pesnica, izkazala kot pisateljica in lokalna kronistka, vsebino svojega knjižnega prvenca pa je vendar popestrila še s ščepcem poezije.

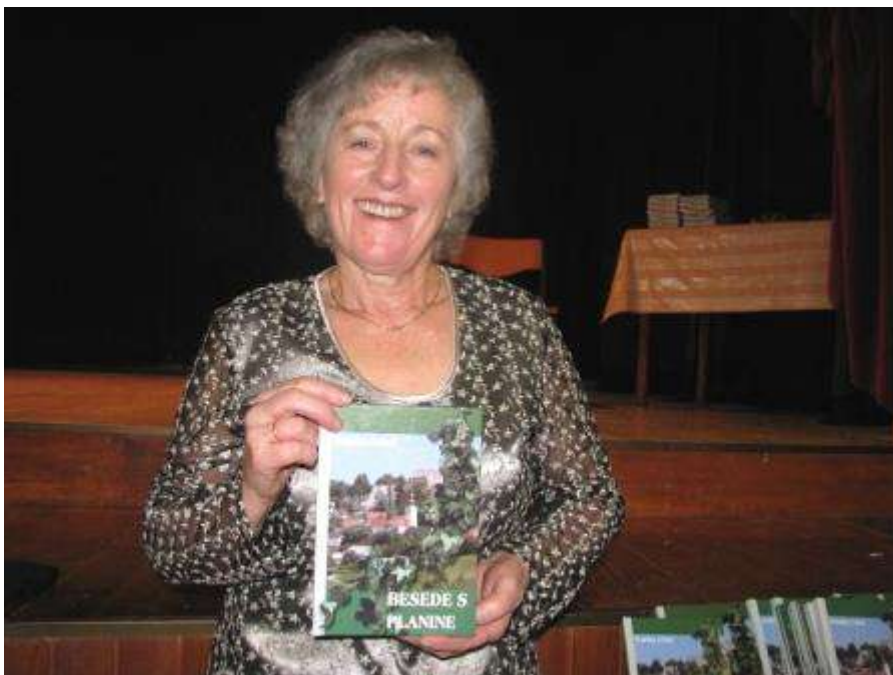
V predgovoru je *Rado Palir zapisal, da si je Ivanka prizadevala ujeti polstoletni utrip Planine, gledan skozi lastno izkustvo in dopolnjen s pričevanji starejših Planinčanov, tako da lahko spoznamo tudi tisto Planino, ki je ni več in bi brez takšnega in temu podobnih zapisov potonila v pozabo.*

Naslovna stran samostojne knjige Ivanke Uduč, Besede s Planine

Prva decembrska nedelja 2009 je bila praznik za Planino pri Sevnici in za nepogrešljivo osebnost tamkajšnjega kulturnega življenja Ivanko Uduč, ki je pred nabito polno dvorano šentviškega kulturnega doma predstavila

vsebino knjige »Besede s Planine«, knjige, ki jo je posvetila svoji Planini in Planinčanom.

Na šentviškem odru se je z Udučevo pogovarjala **Polonca Jazbinšek**, njun dialog pa so polnili številni recitacijski vložki.

Planinčani si brez Ivanke Uduč ne znajo predstavljati lokalnih prireditev, proslav, dogodkov, literarnih večerov in tudi ne slovesov na pokopališčih.

Ivanka Uduč je leta 2010 prejela pisno priznanje Občine Šentjur za ustvarjanje na literarnem področju in za njeno prizadevno sodelovanje v kulturnih, turističnih in družabnih aktivnostih Krajevne skupnosti Planina pri Sevnici.

Pisno priznanje Občine Šentjur Ivanki Uduč

4.3 OBJAVE PESMI V GLASILIH

Ivanka Uduč redno objavlja v zbornikih Literarnega društva Šentjur že od samih začetkov zbornika od 1999. Pregledali smo zbornike, ki nam jih je zaupala Ivanka, in izpisali pesmi, ki so bile objavljene v posamezni številki.

Z besedami, 1999. Pesmi: Včasih je premalo besed, Čakam te, Če, Spomin, Domovini, Utrinek, Praznina, Čas, Življenje, Zima, Domovina, Pomlad

Z besedami 2, 2000. Pesmi: Letu 2000, Nekoč, Rada bi, Jutra, Poti, Mama, Nisi več tista, Nekega dne, Planinskemu gradu

Z besedami četrtič, zbornik št. 4, 2002. Pesmi: Pomladna, Mamina ljubezen

Z besedami 5, zbornik št. 5, 2005. Pesmi: Nekam daleč bi šla, Spoznanje, Svoji zemlji, Moram, Mami

Z besedami 6, 2004. Pesmi: Čas, Bilo je, Sama, Bolečina, Ali veš

Zbornik 8, Z besedami do ljubezni, 2006. Pesem: Poljubi

Z besedami mladosti, zbornik št. 10, Literarno društvo Šentjur, 2009. Pesmi: Srcu, Številka, Pot in zgodbo Prvi poljub, Moje klumpanje ali kako so me majski hrošči obvarovali greha

Z besedami na pot, zbornik št. 9, 2007. Pesem: Ob nenadni izgubi

Z besedami o politiki, Zbornik št. 11, 2010. Pesem: Krona stvarstva, Zastava

ZASTAVA

Slovensko zastavo bi obesila.

Pa dobro vem,

Da bi ne plapolala veselo.

Le kako bi naj plapola,

Ko ste poštenje, pravičnost

V naši domovini zaspala.

Skozi zaprta okna in vrata

Revščina gre.

Kdo bo koga

Kje in kdaj, kako?

to je vprašanje sedaj.

Zato slovenska zastava

ne more plapolati

saj morala bi celo jokati

med sedanjimi časi,

ko se novi rojevamo hlapci...

razžaljeni, ponižani

delavci na cesti.

Svoje pesmi je objavila tudi v zborniku leta 2005 Kulturnega društva literatov Mežiške doline. Pesmi: Bolečina, Bolečina pogleda na svet

Objavljala je še v Novem tedniku, Brazdah, Kmečkem glasu, Gasilskem vestniku in Šaleškem zborniku.

Za sabo ima obilje javnih branj svojih literarnih stvaritev. Leta 1986 se je na prireditvi »Pokaži, kaj znaš« v Dobju pri Lesičnem na Kozjanskem predstavila poslušalcem 1. programa Radia Slovenija in Radia Šmarje, pa na slavnostni akademiji kmetov na Ponikvi, na večeru domače glasbe v Gorici pri Slivnici in Dobrini, še vedno sodeluje pri komemoracijah ob spomeniku padlim borcem NOB na Planini pri Sevnici.

Ivanka ni voznica, zato se na prireditve odpravi z avtobusom, z najetim šoferjem ali pa kar »na štop«.

Ivanka se posebej veseli, ker ena izmed sedmih vnukinj, Ivana, stopa po njenih stopinjah, namreč že dobro piše zanimive pesmice.

Ivanka z vnukinjo Ivano (T. Zabav, 2009)

Ivanka z vnukinjo Ivano, slika iz knjige Besede s Planine.

5. UGOTOVITE

V zgodovinski raziskovalni nalogi, ki ugotavlja vlogo žensk v javnem življenju, smo podrobneje predstavile znano pisateljico z začetka 20. stoletja Anno Wambrechtsamer ter še danes dejavno in predvsem na literarnem področju znano Planinčanko Ivanko Uduč.

Prišle smo do ugotovitve, da imajo naše skromne, vendar zelo delavne Planinčanke rade svoj domači kraj – Planino pri Sevnici. Rade imajo naravo, ki je v teh koncih še zelo neokrnjena.

Kot aktivne v javnem življenju se ženske na Planini najpogosteje udeležujejo kulturnih in humanitarnih dejavnosti, saj jim čas ob delu na kmetiji česa večjega ne dopušča.

Na oživitev kraja so vse čas zelo vplivale tovarišice, danes učiteljice, ki pripravljajo različne prireditev v samem kraju in v Šentvidu pri Planini skupaj s prosvetnim društvom Zarja Šentvid in s krajani Krajevne skupnosti Planina ter Gasilskim društvom Planina.

Javno politično življenje prepuščajo moških, same pa posvečajo družini, vzgoji otrok in borbi za vsakdanji kruh. Mlajše Planinčanke so večina zaposlene na Planini, v Šentjurju pri Celju in v Celju, zato imajo premalo časa, da bi se posvečale politiki, sodelujejo v telovadnem društvu in drugih društvih, ki delujejo na Planini.

Planinčanki, ki sta se zapisali v zgodovino Planine, dokazujeta, da ženske svojo ljubezen do kraja izražajo najraje in najlažje izražajo v literarnem ustvarjanju. Edino to lahko poteka v času, ko je delo na kmetiji končano, ko družina brezskrbno počiva. Še vedno največ dela v družini »pade« na ženske, ki so zato v manjšem številu prisotne v javnem življenju.

6. PRILOGA

ANKETA

VLOGA ŽENSKE V JAVNEM ŽIVLJENJU

Članice zgodovinskega krožka delamo zgodovinsko raziskovalno nalogo z naslovom Vloga ženske v javnem življenju, zato vljudno prosimo za sodelovanje.

1. Starost (obkrožite)

- a) Od 20 do 30 let
- b) Od 30 do 40 let
- c) Od 40 do 50 let
- d) Od 50 do 60 let
- e) Več kot 60 let

2. Končana šola (obkrožite)

- a) Nedokončana OŠ
- b) Končana OŠ
- c) Srednja šola
- d) Višja šola
- e) Visoka šola

3. Status. (Obkrožite)

- a) Zaposlena
  - b) Nezaposlena
  - c) Upokojena
  - d) Drugo -
-

4. Kje vse ste dejavni (obkrožite)

- a) Gasilsko društvo
  - b) Gobarsko društvo
  - c) Čebelarstvo društvo
  - d) Kulturno društvo
  - e) Telovadno
  - f) Pevski zbor
  - g) Politične stranke
  - h) Nič
  - i) Drugo
-

5. Bi želele biti bolj dejavne? DA NE

6. Kaj vam preprečuje večje udejstvovanje v kraju, krajevni skupnosti, občini?
(Obkrožite)

- a) Služba
- b) Pomanjkanje časa

- c) Nimam interesa
- d) Vzgoja otrok
- e) V kraju ni dovolj možnosti
- f) Drugo _____

7. Ali poznate Aniko Wambrechtsamer in po čem?

a) Da

b) Ne _____

8. Poznate še katero zelo dejavno žensko na Planini oz. njeni okolici? (ime, priimek, dejavnost)

9. Kaj menite o udejstvovanju žensk v politiki?

10. Kaj menite, zakaj so moški bolj dejavni v javnem življenju?

7. INFORMATORJI, VIRI IN LITERATURA

Anna Wambrechchtsamer, Danes celjski grofje in nikdar več, Mladinska knjiga, 1992

Anna Wambrechchtsamer, Kronika planinskega trga in gradu, Prosvetno društvo Planina ob 650-letnici trga Planina, 1995

Šolska kronika iz leta 1967/68

<http://pgdplanina.gz-sentjur.si/besedila/zgodovina.htm>

<http://www.sclavinia.org/showthread.php?t=1007>

Pozabljena polovica : portreti žensk 19. in 20. stoletja na Slovenskem, Tuma, 2007

Zborniki Literarnega društva Šentjur od št. 1 do 11

Ivanka Udovč